

WORKSHOP 3.
KOMBINOVANÁ
FORMA STUDIA NA
ČESKÝCH VŠ:
BARIÉRY A
PŘÍLEŽITOSTI?

Příčiny neúspěšnosti studia na ZČU

*Kateřina Kubíková
Aneta Boháčová*

Příčiny (ne)úspěšnosti na VŠ – hloubkové šetření v rámci projektu ZČU

Šetření má za cíl popsat a analyzovat hlavní důvody předčasného ukončení studia či neúspěšnosti v prvních ročnících na VŠ.

Vytvořit profil studenta potenciálně ohroženého neúspěchem.

Identifikovat faktory, které souvisí s potenciálním neúspěchem.

Doporučit možnosti předcházení neúspěšnosti

Výsledky kvantitativního šetření - dotazníky

Kritická místa úspěšnosti byla identifikována kvalitativním šetřením formou rozhovorů se studenty napříč fakultami

Na základě získaných kódů byl vytvořen dotazník.

Dotazník recenzovali přední odborníci v oboru psychologie (Doc. Isabella Pavelková) a pedagogiky (Doc. Jan Slavík).

Popis dotazníku

Dotazník byl rozdělen do sedmi kategorií, které se významově vydělily z analýz kvalitativního šetření.

1. Motivace ke studiu na VŠ
2. Volba oboru a perspektivní orientace
3. Osobnostní předpoklady ke studiu na VŠ
4. Překážky ve studiu na VŠ
5. Zkouškové období – plánování a průběh
6. Způsob přípravy na zkoušky
7. Adaptace na VŠ studium
 - osobní přístup ke studiu
 - adaptace na studijní systém
 - povinnosti vs. zájmy

Popis dotazníku

Dotazník byl konstruován tak, že respondenti se rozhodovali, do jaké míry souhlasí s daným výrokem na pěti stupňové Likertyho škále od naprostého nesouhlasu po naprostý souhlas:

naprosto
nesouhlasím

spíše nesouhlasím

nemám vyhraněný názor

spíše souhlasím

naprosto souhlasím

V konečné podobě měl dotazník 130 položek rozdělených do 7 kategorií.

Popis dotazníku

Aby bylo možné podchytit sledované faktory neúspěšnosti byly použity v úvodu nástroje tzv. vstupní otázky, díky kterým bylo možno rozdělit studenty dle předem daných kritérií.

Pohlaví:	muž		věk: _____
	žena		

Odpovězte na následující otázky.		ANO	NE
1.	Máte již nějakou zkušenost se studiem na jiné VŠ?		
2.	Máte již splněné všechny zkoušky a zápočty z předešlých semestrů?		
3.	Zkoušky se mi daří plnit na první pokus.		
4.	Měl/a jste nebo v současné chvíli máte opakovaně zapsaný nějaký předmět/předměty?		
5.	Potýkám se s problémy splnit opakovaně zapsané předměty.		
6.	Usiluji o prospěchové stipendium.		

Většinu zkoušek mám splněnou se známkou:	výborně	velmi dobře	dobře

Popis dotazníku – příklady otázek

- Mít VŠ vzdělání je pro mne důležité.
- Obor, který právě studuji, byla pro mne jasná volba.
- Budoucnost mi nabízí spoustu možností, teď se tím nezabývám.
- Ve studiu upřednostňuji, když učitel řídí činnost studentů, dává příklady, detailně člení učivo, průběžně testuje znalosti
- Jsem schopen/schopna se začít učit až pod časovým stresem.
- Na první termíny zkoušek chodím méně připravený, snažím se zjistit, jak zkouška probíhá.
- Vyhovuje mi nastavení studia dle kreditního systému.

Popis vzorku – účastníci výzkumu

Pohlaví	Frequency
muž	213
žena	250
Total	464

Ročník	Frequency
2.	254
3.	115
4.	43
5.	48
6.	2
7.	1
Total	463

--	--

Zpracování dat

- Základní popisná statistika
- Analýzy rozptylu
- Korelační analýza
- Validita a reliabilita nástroje
- Explorační faktorová analýza

Analýza výsledků

- Vzhledem k obsáhlosti této části šetření shrneme v prezentaci **pouze hlavní výsledky**.
- Vzhledem k náročnosti interpretace, neuvádíme výsledky faktorové analýzy.
- **Připravujeme publikaci**, ve které budou podrobně shrnuty výsledky obou částí výzkumu a navrženy možnosti snižování neúspěšnosti.

Faktory neúspěšnosti – motivace

Studenti s úspěšným plněním ZK anebo obvykle dosahující známky výborně ze zkoušek	Studenti s problematickým plněním zkoušek anebo obvykle dosahující známky dobře ze zkoušek
silnější kognitivní motivace – potřeba získání nových poznatků	slabší kognitivní motivace – nižší potřeba získání nových poznatků
VŠ vzdělání přisuzují vyšší hodnotu	VŠ vzdělání přisuzují nižší hodnotu
silnější podpora rodiny (zázemí, finance), příp. plní přání rodičů - významné	slabší podpora rodiny (zázemí, finance), přání rodičů a tradice s nižším významem

- 64 % studentů vstupuje na VŠ za účelem využít statusu VŠ studenta
- 55 % uvádí, že VŠ studium je pro ně možností odkladu vstupu do práce
- VŠ studium/titul má pro studenty svůj význam zejména do budoucnosti, a to za účelem dosažení odpovídající pracovní pozice a dobrého finančního ohodnocení.

Faktory neúspěšnosti – volba oboru, perspektivní orientace

Studenti s úspěšným plněním ZK anebo obvykle dosahující známky výborně ze zkoušek	Studenti s problematickým plněním zkoušek anebo obvykle dosahující známky dobře ze zkoušek
výběr oboru – jasná volba	výběr oboru – sekundární či nejasná
jasná představa o profesi	nejasná představa o profesi
orientovaní na obor – chtějí pracovat v oboru a očekávají, že se jim to podaří	slabší orientace na obor – nechtějí pracovat v oboru nebo nevědí, co budou dělat; obavy, zda najdou práci
chtějí oboru porozumět	jiná představa o náplni studia „nevhodně jsem zvolil/a obor“

- „Mám gymnázium, studuji kvůli oborové specializaci“ (37%) - vstupují na VŠ z „nutnosti“ se v průběhu VŠ specializovat - tato vstupní motivace není negativní, gymnazisté jsou úspěšnější v plnění zkoušek oproti studentům, kteří přicházejí na VŠ z jiných středních škol a/nebo bez potřeby se až na VŠ profesionalizovat.

Faktory neúspěšnosti – předpoklady ke studiu na VŠ a bariéry ve studiu

Studenti s problematickým plněním zkoušek anebo obvykle dosahující známky dobře ze zkoušek

hůře hodnotí své předpoklady (lenost, malá píle, vůle, nízké sebevědomí, tréma)

učení až pod časovým stresem (64 %), neučí se průběžně (70 %)

pomáhá jim průběžné testování znalostí – středoškolský přístup

teoretická výuka je odtržená od praxe (57 %)

studium nebaví (36 % studentů)

postrádají smysluplnost předmětů (84%)

chybí motivace ke studiu (63 %)

předměty jsou obtížné (75 %)

neschopnost plánovat (48 %)

učitelé se chovají arogantně (21 %)

tendence k prokrastinaci (79 %)

jiné zájmy a koníčky (56 %)

Studenti s úspěšným plněním ZK anebo obvykle dosahující známky výborně ze zkoušek: celkově lépe hodnotí své studijní předpoklady (paměť, píle, vůle), připravenost ze SŠ v rovině teorie i praxe, studium baví

Faktory neúspěšnosti – zkouškové období, čas a způsob přípravy na ZK

Studenti s úspěšným plněním ZK anebo obvykle dosahující známky výborně ze zkoušek	Studenti s problematickým plněním zkoušek anebo obvykle dosahující známky dobře ze zkoušek
plán ZK si vytváří pravidelně	plán ZK nevytvářejí nebo se ho nedrží
plán ZK se daří plnit – ZK, Zp hotové	plán se spíše nedaří plnit – nesplněné ZK
brzké termíny – ZK na první pokus	první termíny pro orientaci, jinak poslední termíny a sázka na to, že na poslední pokus už jim to vyučující dá
učí se celý den, od rána do večera	nejdříve snazší ZK, obtížné naposled
učí se týden i déle před ZK – učivo se daří rozvrhnout	učí se 2 – 3 dny (68 %), učivo se nedaří rozvrhnout – plán dle chuti
učí se z vlastních poznámek (76 %)	učí se z cizích - vypracovaných otázek (70%)
tomu, co se učí, rozumí (83 %)	seženou si testy z minulých let (73 %)

Faktory neúspěšnosti – adaptace na VŠ systém studia

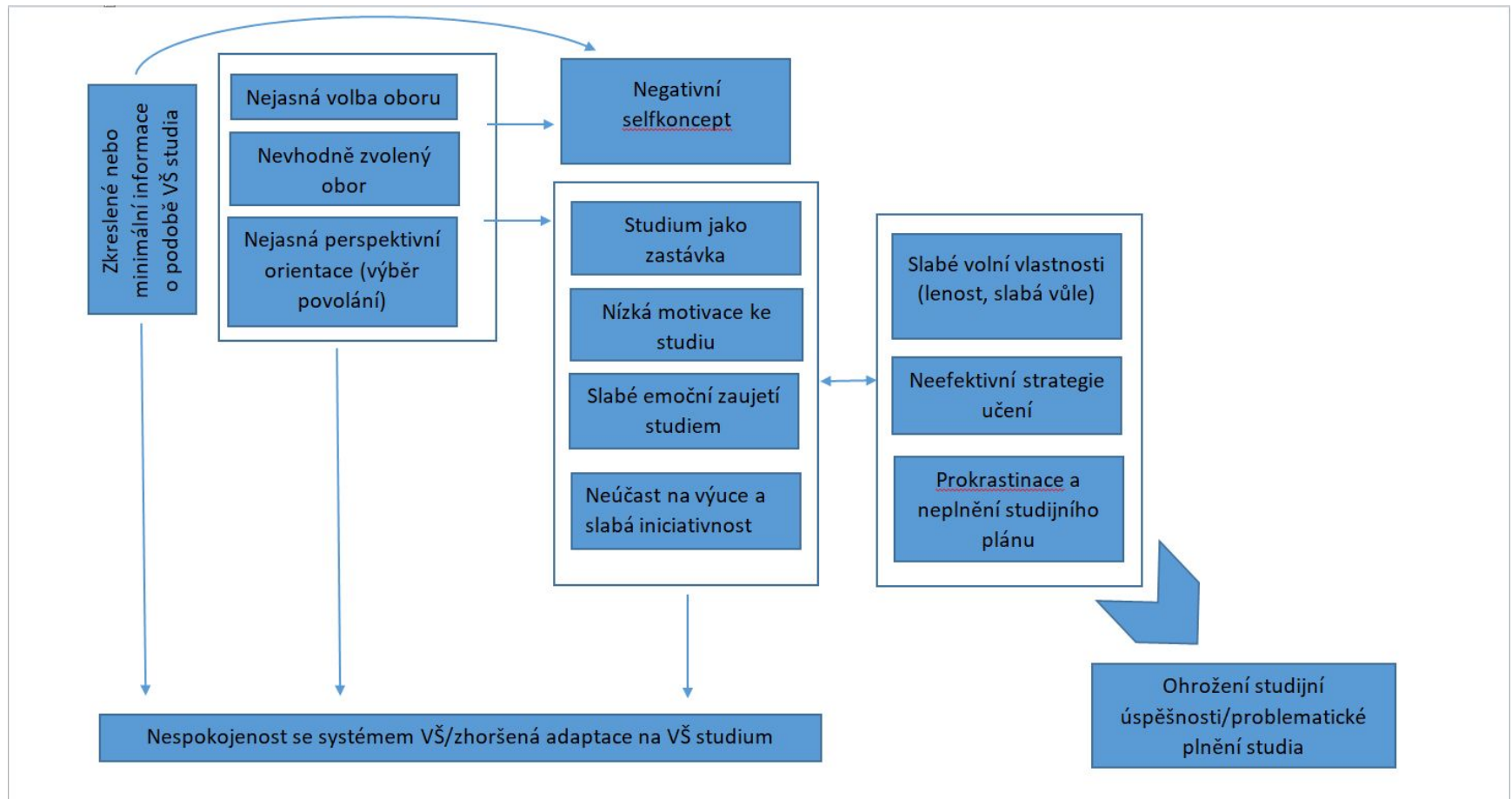
Studenti s úspěšným plněním ZK anebo obvykle dosahující známky výborně ze zkoušek	Studenti s problematickým plněním zkoušek anebo obvykle dosahující známky dobře ze zkoušek
studium je priorita – (61 %)	studium je priorita (35%), není priorita (65%)
účastní se pravidelně přednášek, jsou pozorní, píší poznámky (71 %)	nedochází pravidelně do přednášek, nedávají pozor, nepíší si poznámky, nudí se tam (54 %)
spokojenost s podobou VŠ studia – kreditním systémem, výukou (63%)	menší spokojenost s VŠ systémem a výukou (52 %)
pracují při studiu (73 %) – daří se skloubit práci a studium (56 %)	pracují při studiu (27 %) – nedaří se skloubit práci a studium (53 %)
daří se skloubit povinnosti a odpočinek/zájmy (63 %)	dokážu si najít čas na zábavu a přátele (77 %)

- nejvíce vyhovuje „volnost v docházce“ – vyhovuje 81 % studentů

Faktory neúspěšnosti - studenti

- Málo rozvinutá **poznávací motivace**.
- **Nízká akademická odolnost** (resilience).
- **VŠ titulu přisuzována nízká hodnota** – absence akademických cílů.
- Chybějící **studijní prerekvizity** – málo rozvinutá metakognice (vím, jak se učit).
- Neschopnost timemangementu, prokrastinace, nuda.
- Spíše **negativní selfkoncept**, studenti si nevěří, že školu zvládnou.
- Strach a úzkost.
- Absence **motivačně volných vlastností** (slabá píle a vůle).
- **Horší adaptace** na podobu VŠ studia (neschopnost skloubit studium s ostatními aktivitami).

Profil rizikového studenta - model

Analýza výsledků

Pilotní výzkum identifikoval **zásadní faktory neúspěšnosti**, které je nutné dále analyzovat.

Výzkum potvrzuje, že ve vysokoškolském vzdělávání **dochází k posunu hodnot, cílů u všech aktérů** – studentů i akademiků.

Mění se postavení a úloha univerzit zejména vzhledem k **masifikaci vysokoškolského vzdělání**.

Bariéry ze strany akademického prostředí

Akademičtí pracovníci předpokládají, že :

- Student přichází se studijními prerekvizitami z předchozím stupňů vzdělání.
 - Student má požadovanou úroveň znalostí z oboru.
 - Student má dostatečně silnou vnitřní motivaci – pracuje vlastně sám od sebe.
 - Student chápe akademické svobody a vysokoškolský systém vzdělání (ovšem akademik i student paradoxně preferuje středoškolský systém výuky).
 - Student je akademicky odolný.
 - Podmínky pro zaujetí pro obor jsou univerzální a platí na každého.
- Tyto vžití algoritmy představ vysokoškolského vzdělání přístupného spíše elitám (10% nejlepších) vede k tzv. **akademickému pragmatismu**.

Faktory neúspěšnosti-vnější

Univerzita a akademičtí pracovníci

- Akademický pragmatismus.
- Univerzity přebírají **funkci a styl vzdělávání středních škol.**
- **Snižování nároků.**
- **Zužování problematiky** na neměnitelné faktory – inteligence, kognitivní předpoklady a znalosti.
- **Naučená bezmocnost** akademiků – příčiny neúspěchu přisuzovány studentům (postoje ke vzdělání, schopnosti atd.) nebo univerzitě jako stranici studentům
- **Zeslabení akademické kultivace** (vysokoškolské vzdělání jako dar, viz Štech).
- Malá pozornost věnována **rozvoji osobnosti studenta** – rozvoj metakognice a retenčního chování (akademická odolnost, vůle udržet se na škole)

Analýza výsledků – vnější faktory

Na obecné úrovni je možné výsledky interpretovat pro celou univerzitu, na úrovni fakult je nutné intervenční zásahy individualizovat (šít na míru, humanitní fakulty mají jiné požadavky na studenta než technické)

Vzhledem k situaci a ke zvyšujícímu se počtu studentů by mělo dojít např.:

1. Diverzifikaci VŠ na excelentní (vědecké) a praktické.
2. Vytvořit vzdělávací trajektorie uvnitř jednotlivých oborů – vědecké, výzkumné, aplikační
3. Zásah do vlastních řad – změna výukových plánů, přizpůsobit je současné situaci – studenti před deseti, dvaceti lety měli jiné podmínky ve vzdělávání, přístupu k informacím, kulturní situaci než dnes. Modifikovat výuku současným trendům jak společenským, tak vědecko-výzkumným.

Východiska pro kombinované studium – možnosti předcházení neúspěchu (náměty pro další diskusi)

- Didaktické postupy a zákonitosti široce používané k výuce se nepřekrývají s distancí – školení akademiků
- Odborná diskuse nad obsahem předmětů – zvážit, co je možné učit distančně a co je nutné kontaktně.
- Strategie učení studentů jsou odlišné od studentů prezenčního studia. Přizpůsobit metody. Diverzifikace vzdělávání – vzdělání pro praxi, vědu a výzkum.

Otázky k diskusi

- Prostor pro vaše dotazy

Děkujeme za pozornost